

HaKtav V'HaKabbalah: Yosef Can't Speak - The Happy Days Were Few & Far Between

Parashat Vayigash 5779

R' Yisroel Meir Rosenzweig - enrosenzweig@gmail.com

1. R' Yaakov Tzvi Mecklenburg [1785 - 1865, Germany, Russia], HaKtav V'HaKabbalah, Bereishit 44:1

(א) ושים כסף איש. יאריכו המפרשים למה צוה יוסף לשום כסף איש בפי אמתחתו ואם ענין הגביע היה צריך לתחבולה, אבל השבת הכסף לא היה צריך, כי עוד מעט היו עתידים לחזור ויתודע אליהם, ואז יוכל ליתן להם כסף וזהב כרצונו, יעויין בדבריהם. ונ"ל דלפי המבואר לפני זה כי כל פרטי התנהגות יוסף עם אחיו לא היה רק כדי לקיים דבר ד' שהם חלום נבואי, ומצד מדת צדקתו ושלא יצר לבם בהשתחואותם לאחיהם, התנכר אליהם ותהיינה כל השתחואותיהם רק כפי המנהג לשר וגדול, כמבואר במה שקדם. הנה לסבה זו השיב גם כן כסף שברם, כדי לקיים חלום הנבואי שהודיע לו כי כלם ישתחוּ לאלמתו, כי זה לא נתקיים בכל השתחואותיהם אליו, כי כל אלה עשו גם שאר האנשים אשר באו לשבר אוכל, מצד הכבוד כנהוג, כי ענין השתחואה לאלמתו המכוון בו להיותם נכנעים לצורך אלמות תבואותיו, ואם היה לוקח כסף שברם, הנה באה להם התבואה בדרך מקח וממכר, ואין זו הכנע' מהם לפניו, לכן השיב תמיד כסף שברם, ובאה להם התבואה בלא כסף ומחיר, ונתקיימה השתחואותיהם וכניעתם אלאמות תבואותיו בדרך כבוד.

2. R' Yaakov Tzvi Mecklenburg [1785 - 1865, Germany, Russia], HaKtav V'HaKabbalah, Bereishit 44:1

(א) להתאפק. היו שם מבית פרעה ומן המצריים אנשים רבים וחלו פניו למחול לבנימין, כי נכמרו רחמים על תחנוני יהודה ולא יכול יוסף להתחזק לכולם, לכן קרא לעבדיו הוציאו כל איש נכרי מעלי כי אדבר עמהם (רמב"ן), ור"א השיב עליו לא יעלה על הדעת שלא התודע יוסף אל אחיו רק מפני שהמצריים יחלו פניו, כי כבר השלים להעניש את אחיו מדה כנגד מדה. ואין זו טענה. כי לא התנהג יוסף עם אחיו בדרך נקמה לשלם להם בגמול ידיהם, כי התורה העידה על הפכו, ככתוב ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם, להודיע כי כל מה שעשה יוסף עם אחיו לא עשה דרך נקמה כ"א שיקוימו החלומות והן היו רצון העליון וגזירתו כמש"ש, הנה עד הנה לא נתקיים גזרת עליון כ"א באחד עשר ככבים, ולולא שהמצריים החלו כעת פניו, היה מתאפק עד שיקיים גזרת עליון גם בשמש וירח. ומ"מ לפירוש רמב"ן חסר העיקר במקרא, והיה ראוי לומר לכל הנצבים לבקש עליו, ורש"י פי' לא היה יכול לסבול שיהיו מצריים נצבים עליו ושומעים שאחיו מתביישים, וכאלו אמר ולא היה יכול יוסף להתאפק בשתם לפני כל הנצבים עליו, כמ"ש הרא"ם. וגם לפ"ז לישראל קטיעא במקרא. והראב"ע פי' לכל הנצבים עליו, עד שיצאו כל הנצבים עליו, והוצרך לקרוא להוציאם וכבר טען הרא"ם עליו, איך יפרש הלמ"ד של לכל הנצבים; והנה כל הדחוקים האלה הוא לפי שמפרשים להתאפק כמו וירחץ פניו ויתאפק (לעיל מ"ג ל"א) ויתאפק המן, שענינם חזוק והתאמצות והכרח נפשו לעשות דבר נגד רצונו, או עצירת נפש ומניעת מעשה (אן זיך האלטען, זיךענטהאלטען), אבל מי יכריחנו לזה, הלא טוב יותר לפרש להתאפק משרש פוק שענינו הוצאה, כמו ותפק לרעב נפשך (ישעיה נח"י) שפי' תוציא אליו רצונך, ר"ל כשתפרוס לרעב לחמך, תוציא אליו בשפתך רצונך הטוב ולהודיעו שהוא בלב טוב ובנפש חפצה, וכן ואדם יפיק תבונה (משלי ג:יג) דתרגמו מביע, וכפרש"י שלומד חכמה עד ששגורה לו להוציאה בפיו. (ומזה אמר הפייטן יום ב' ש"פ אפיק רנן ושירים. ועל כונה זה בא בתוספת אל"ף (תהלים ח"י) אפיקי מים, שטעמו מוצאי מים (אורקוועלל), לכן השתרשה האל"ף כאן בהתפעל), כי הדבור בפה איננו כ"א הוצאת מחשבה הפנימית, וכן בל"א יאמר על הדבור (רעדען) לשון הוצאה (אייסערן) וכן אמרו (עירובין ספ"א) אפיק לשון גלוי הוא, כלומר גלוי המחשבה ע"י דבור. ולפ"ז טעם ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו, שבפרסום אנשים רבים העומדים עליו לא היה ביכולתו להוציא מלה בשפתיו ולדבר אליהם מה שהיה ברצונו כעת, (ער קאננטע זיך ניכט אייסערן), ולזה הוצרך להוציא כל איש מעליו. ומיושב לשון המקרא על מכונו.

3. R' Yaakov Tzvi Mecklenburg [1785 - 1865, Germany, Russia], HaKtav V'HaKabbalah, Bereishit 47:9

1	ט) מעט ורעים. על מה שאמרת כמה ימי שני חיך, אני אומר כי שני חיי ר"ל שנים שהם של חיים בלא צער, היו מעט ורעים ברוב טרדות מזונות
2	ודאגות הקורות, כי הימים אשר בם יהיה האדם בצרה לא יקראו שני חיים, כאמרם שנים של צער אינם של חיים, אבל ימי שני מגוריו היו בין הכל
3	ק"ל שנה, ולא השיגו ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם, כי אבותי אע"פ שהיו גם הם גרים בארץ לא להם, מ"מ היו להם ימי חיים רבים בלתי
4	צרות, אבל שני חיי לא השיגו לשני חיי אבותי שהיו להם בימי מגוריהם (רע"ס).
5	ומ"מ מלת רעים קשה כיון דמימים של שמחה הוא מדבר, ויתכן כי מלת רעים כאן אינו הפך הטובה כ"א הפזור והפירוד הפך ההתאחדות
6	והתדבקות, כמו ורעו דליותיו (ירמיה י"א) שיתפרדו ויתחלקו חלקיו ע"י שבירה (צערברעכען) כל רועיך תרעה רוח (שם כ"ב) תרגומו יתבדרון
7	לכל רוח (צערשטרייען) תרועם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם, ר"ל שיתפרדו זה מזה ולא יהיה להם אחדות לעמוד נגדך להלחם, רעה התרעה
8	הארץ פור התפוררה (ישעיה כ"ד) התפרדות והתחלקות בין אנשים להיות נבדלים זה מזה כפירורין,
9	ומזה עושה שלום ובורא רע (ישעיה מ"ה) מלת רע כאן ענין פירוד החלקים פיזור האחדות שאין זה מסכים עם זה, והוא הפך הלשון [של שלום],
10	שענינו אחדות והסכמה שבין החלקים, וטעם רע (אונאייניקייט) ואין רע זה הפך הטוב ש[הרי] השלום קדם אליו [בפסוק - עושה שלום ובורא
11	רע], וטעם מעט ורעים ימי שמחה שלי היו מעטים בכמותם, וגם אותו המעט היה מפוזר ומפורד, ולא היה מעולם שמחה הנמשכת כמות זמן מה
12	לומר שנה זו או חודש זה היה לי לשמחה, כי ימי שמחה המעוטים היו מפוזרים ומרוחקים זה מזה, ויום אחד של שמחה נתבטל ברוב ימי תוגה
13	שקדמו לו וברוב אנחות שבאו אחריו, ותרגום מעט ורעים (וועניג אונד אונטערבראכען) -
14	והנה לכל המפרשים לשון שני מגורי טעמו גירות טלטול וצער, ולא ידעתי לכיון כל זה בלשון מגורי, כי כל הצרות שהיו לו ליעקב מעשו ולבן דינה
15	ויוסף אינם מצד הגירות, גם דרכו של צדיק להיות שמח ביסורין לא להזכירם תמיד, שנראה כמתלונן, ועוד מה ראה הכתוב להודיענו בספור זה,
16	והם דברים של מה בכך ואין יוצא מהם תועלת למודי, לכן יתכן שיש בדברים אלה למוד יקר רב התועלת. וזה, יש לכל בן דעת המשתדל אחר
17	שלמות הנפשי, שני דרכים לעבוד בהם את הש"י, אם בדרך הכובש, אם בדרך הישר, דרך הכובש הוא, שתאוות נפשו הטבעית הבהמית במקומה
18	עומדת, והיא תעשה את שלה להתעורר בו בכל יום, אמנם מצד נפשו המשכלת הרוחנית, כובש אותם ומכניעם לעבודת הש"י, ואף שאינו רוצה
19	בבחירת רצון התאוה הגשמית ויודע שהוא עברה ועון, מ"מ הלב מטבעו יחמוד שלא מרצונו והוא נגד בחירתו, הנה העובד את השם בדרך זה הוא
20	במלחמה תמידית בנפשו, כי התאוות הבהמיות יחררו תמיד ריב ומדון בנפשו עם התאוה הנפשית הרוחנית, וחי איש העובד את השם בדרך זה
21	קראו יעקב כאן שני מגורי, כלומר שנים שישנם בחרור ריב ומדון בנפש (קאמפפאיהרע) מגורי מלשון איש חמה וגרה מדון, והתגר בו מלחמה,
22	מתגרת ידך אני כליתי, ומורגל ברבותינו לשון תגרא על הריב והמדון (האי תגרא דמי'לבדקא דמייא) ומזה (איכה ב') תקרא כיום מועד מגורי
23	מסביב, כלומר מחרורי ריב ומדון להלחם בי. ומצאתי במכדרשב"י (וארא כ"ו א') וגם הקמותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ מגוריהם מאי
24	מגוריהם, כד"א גורו לכם מפני חרב, בגין דאיהו אתר דאשדי מגור'בעלמא וכו' אשר גרו בה, מיומא דאתקריבו לגבי קב"ה דחילו בה דחילו ודחילא
25	עלאה בה למיטר פקודי. - ועבודת השם בדרך הישר, היא כשהיא תמימה באין ריב ומדון בנפש פנימה, אם הלב מלא באהבת השם ולא נשאר
26	בלב מקום פנוי לשכון שם תאוה בהמית, כענין ולבי חלל בקרבי. שהתאוה הבהמית היא כמת וכחלל, ואינה מתנגדת אל התאוות הנפשיות
27	הרוחניות (וכבר הוסכם מגדולי המחברים שהעובד בדרך הישר הוא מעולה מן העובד בדרך הכובש, דלא כדעת הרמב"ם בששי לשמונה פרקיו
28	שמחלק בין החוקים למפורסמות) והזוכה למדרגה זו נקרא חי באמת, כי כל כחות נפשו משתדלים להשגת החיים הנצחיים. וגם כח אחד מכל
29	כחות הנפשיות לא נעדר מלהשתלם באמצעיים המביאים אל הנצחיות, והנה אין ספק כי יעקב בחיר האבות היה עובד כל ימיו בדרך הישר וכל יום
30	היה חי חיי השלמות האמתית, ככתוב ויהי ימי יעקב שני חייו, כי כולם היו שנים של חיים, אמנם בדברו אל פרעה היה מקטין עצמו כדרך
31	הצדיקים, לכן אמר ימי שני מגורי, כאילו רוב שנותיו לא היה עובד רק בדרך הכובש, שהוא בריב ומדון בנפש פנימה, והיה צריך ללחום נגד יצרי
32	תאות הלב ולנצחם, אמנם שנים של חיים, שהוא בדרך הישר בלתי מלחמת היצר, היה בעיניו מעטים, וגם אותו המעט היה בלתי הצטרפות, ורק
33	בזמנים נפרדים זכה לימים הראויים להקרא חיים באמת, ע"ז אמר מעט ורעים, ונגד מה שהקטין מעשי עצמו הגדיל מעשי אבותיו, לאמר שרוב
34	שנותיהם היו שנים של חיים, בימי מגוריהם, ר"ל בימים שמצד טבע אנושית להיות בהם בריב ומדון פנימי מצד נפש הבהמית, היה להם שנים של
35	חיים, כולם היו שוים להשגת שלמות הנפשי האמתית ללכת באור החיים, לכן נאמר באבותיו בימי מגוריהם, ימים ולא שנים, להמעט זמן מלחמתם
36	הפנימי, כי רובי דרובם היה שלום הפנימי בנפשם. והתכוין יעקב בתשובתו זאת אל פרעה לעורר את דעתו, שאין מה שנקרא בפי ההמון בשם
37	חיים הוא החיים באמת, כי הרודפים אחר בולמס התאוות הזמניות, חיהם אינם חיים אבל הוא מיתתם, כי הרשעים בחייהם קרואים מתים, כי
38	אמנם אינו ראוי לקרוא בשם חיים, רק להמשעבד כל תאוות נפשו לשמים לעבוד במ עבודת השם.

חשיבות לימוד יראת ד' - סיכום שיעורי הר"י חיים דרוקמן - <https://goo.gl/hnuC2q>

ט. הכובש והישר לפי שיטת הרמב"ם

י. היראה ועבודת ד' איננה דיכוי כי אם עונג